

ГІСТОРЫЯ МДУ ІМЯ А.А. КУЛЯШОВА ЯК ЛЮСТЭРКА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫХ ПРАЦЭСАЎ XX ст.

During 100 years the staff of Mogilev State A. Kuleshov University had to organize the academic process under the last Russian and German Emperors, temporary Russian government, all heads of the Soviet State as well as to prepare teachers for the independent Republic of Belarus. The article shows how social-political processes in the XXth century influenced the history of formation and activities of the educational institution. The author describes how the staff fulfilled their political functions in soviet political system. The article shows how the names of the institution altered depending on the changes in social and political situation. The author tells how the institute got the names of «the 10th All-Russia Congress of Soviets», the historian Mikhail Pokrovsky, the explorer of the Arctic Ivan Papanin, the poet Arkady Kuleshov.

Пасля правядзення дзяржаўнай акрэдытацыі 30 чэрвеня 1997 г. Магілёўскі дзяржаўны педагагічны інстытут быў ператвораны ў «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова». Атрыманне ўніверсітэцкага статусу стала лагічным вынікам доўгага, часам нялёгкага, але паспяховага развіцця навучальнай установы, якая ўжо стагоддзе рыхтуе спецыялістаў для асветы і іншых галін народнай гаспадаркі. У гісторыі ўніверсітэта, як у люстэрку, адлюстраваны асаблівасці грамадска-політычных працэсаў XX стагоддзя. Гэтая тэма праз разгляд імён і назваў Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта была намі часткова закранутая ў папярэдніх публікацыях [1]. На гэты раз яна разглядаецца шыроў, з улікам таго, што працоўныя калектывы ў савецкай політычнай сістэме выконвалі і політычныя функцыі.

Пачалася наша гісторыя 100 гадоў назад ў далёкім 1913 г., калі ў сувязі з вострым недахопам кваліфікаваных настаўнікаў у беларускіх губернях быў адкрыты Магілёўскі настаўніцкі інстытут. Магілёў стаў другім пасля Віцебску горадам на тэрыторыі сучаснай Беларусі і 27-32-м у Расійскай імперыі, дзе пачаў дзейнічаць настаўніцкі інстытут. «Патрыятычная» хваля з нагоды трохсотгоддзя дынастыі Раманавых не абышła і калектыв інстытута. Ён паспрабаваў дабіцца прысваення навучальнай установе звання «РАМАНАЎСКІ». Аднак Міністэрства народнай асветы Расійскай імперыі прызнала заўчасным прысваенне такога ганаровага звання інстытуту, «які толькі становіцца на ногі». Манархічная састаўляючая ў навучальна-выхаваўчай рабоце ўстановы ярка прасочвалася і надалей.

Магілёўскі інстытут не называўся хрысціянскім, але праваслаўная дамінанта выяўлялася ва ўсім. Да ўступных экзаменаў дапускаліся асобы мужчынскага полу ад 16 да 25 гадоў выключна праваслаўнага веравызнання. Не дзіва, што і першыя студэнты інстытута па сваім веравызнанні былі праваслаўнымі. У гарадскім вучылішчы пры інстытуце вучыўся толькі адзін рыма-католік. Жорстка прасякаліся спробы вучобы ў інстытуце іўдзеяў. Фармальна нацыянальных абмежаванняў для паступаючых не было, але праз абмежаванні па канфесійнай прыналежнасці яны існавалі фактычна. Паколькі ўвесь склад «навучаючых і навучэнцаў» інстытута быў праваслаўна-рускім, то на думку членаў педагагічнага савета «такоў павінен быць і выхаваўчы лад і атмасфера» ўстановы.

Інстытут стаў першай адмысловай педагагічнай установай з трохгадовым тэрмінам навучання ў губерні і дзякуючы самаадданай працы супрацоўнікаў не прыпыніў сваёй дзейнасці ні ў гады Першай сусветнай вайны, ні ў рэвалюцыйных умовах 1917 г., ні падчас Грамадзянскай вайны. Пасля лютаскай рэвалюцыі пачалася дэмакратызацыя настаўніцкіх інстытутаў, якія абвешчаны аўтаномнымі навучальнымі ўстановамі з падпарадкаваннем непасрэдна Міністэрству асветы Расіі. У іх уводзілася выбарнасць педагагічнага кіраўніцтва, дэвалюціравалася выкладанне на родных мовах студэнтаў і вывучэнне нацыянальных моў, літаратуры, гісторыі, краязнаўства.

Выкладчыкі і студэнты актыўна ўдзельнічалі ў рэвалюцыйных падзеях, у тым ліку ў дзейнасці Магілёўскага Беларускага Камітэта. Так, актыўным сябрам камітэта быў выкладчык матэматыкі Яўген Сямёнавіч Аляхновіч. Ад імя педагагічнай рады інстытута ён быў у снежні дэлегаваны на гістарычны Усебеларускі з'езд 1917 г., які даў магутны пштуршок да паскарэння нацыянальнага і дзяржаўнага будаўніцтва беларусаў. Інстытут працягваў працаваць, нягледзячы на тое, што ў сакавіку 1918 г. горад быў заняты польскімі ўзброенымі фарміраваннямі, якіх у маі змянілі германскія войскі. На сходзе грамадскіх, політычных арганізацый, дэпутатаў месцовага земства і гарадской думы нацыянальна арыентаваная частка супрацоўнікаў інстытута падтрымала ідэю незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі.

Пасля ўступлення ў снежні 1918 г. ў Магілёў войскаў Чырвонай Арміі настаўніцкі інстытут быў пераўтвораны ў педагагічны – вышэйшую навучальную ўстанову з чатырохгадовым тэрмінам навучання. З мэтай марксісцкага выхавання студэнтаў былі ўведзены такія прадметы, як гісторыя і тэорыя навуковага сацыялізму, савецкая канстытуцыя, політычная эканомія, вучэнне аб адзінай працоўнай школе, вучэнне аб праве і дзяржаве ў сувязі з савецкай Канстытуцыяй.

У кастрычніку 1919 г. пасля рэарганізацыі педагагічнага адкрыўся Магілёўскі інстытут народнай адукацыі з чатырма аддзелаў, які таксама адносіўся да ВНУ. Нармалізаваўся вучэбны працэс, умацоўвалася матэрыяльная база. Аднак летам 1921 г. пачалася чарговая рэарганізацыя: інстытуты народнай адукацыі пераўтвараліся або ў практычныя інстытуты, або ў педтэхнікумы. У Магілёве, як павятовам горадзе, планавалася ўтварыць педтэхнікум. Калектыв уключыўся ў барацьбу з гомельскімі губернскімі ўладамі, якая скончылася яго перамогай. Інстытут застаўся ў Магілёве, але старшыня Савета інстытута Я.В. Бычкоў быў часова заключаны пад варту. Савет інстытута аднагалосна хадайнічаў перад Губчэка аб вызваленні з-пад варты старшыні Савета інстытута. Да гонару калектыву адзначым, што нягледзячы на арышт, Бычкоў быў абраны на тыя кафедры, на якіх ён раней планавалі працаваць. У такіх умовах у кастрычніку пачаў дзейнічаць Магілёўскі практычны інстытут народнай адукацыі.

У 1923 г. інстытут напіў «імя Х Усерасійскага з'езду Саветаў». Гэта было першае і самае політызаванае імя ў гісторыі нашай установы. Жаданне замацаваць у назве інстытута гістарычнае значэнне Х з'езду адпавядала політычнай лініі савецкай дзяржавы і духу таго часу. З вышэйня гістарычнага рэтраспектывы ўяўляецца, што галоўнай падставай для прыняцця рашэння аб наданні інстытуту яго імя стала тое, што з'езд ў снежні 1922 года прызнаў своечасовым аб'яднанне РСФСР, УССР, БССР і ЗСФСР у СССР. Але на з'ездзе была вызначана і шырокая праграма развіцця народнай адукацыі. Што паслужыла найбольш важным аргументам канчаткова можна будзе сказаць толькі

тады, калі будуць выяўлены новыя дакументы гісторыі інстытута таго часу. Востры фінансавы, сацыяльна-эканамічны крызіс пасля Грамадзянскай вайны прывёў да закрыцця многіх ВНУ, у тым ліку Магілёўскага інстытута, які да 1923/24 навучальнага года перадаў сваю матэрыяльную базу педагагічнаму тэхнікуму.

Павелічэнне ў 1920-я гг. колькасці навучальных устаноў запатрабавала тэрміновага паляпшэння сістэмы падрыхтоўкі педагагічных кадраў. У 1930 годзе было вырашана аднавіць педагагічны інстытут у Магілёве і Віцебску, стварыць яго ў Гомелі. У выніку 1 кастрычніка 1930 года распачаў дзейнасць Магілёўскі дзяржаўны педагагічны інстытут у складзе гісторыка-эканамічнага і літаратурна-лінгвістычнага аддзяленняў. У ім былі адкрыты вярхоўнае і завочнае аддзяленні. Матэрыяльную базу прыходзілася ствараць нанова.

З пачатку аднаўлення інстытут, як і іншыя прадпрыемствы і ўстановы краіны Саветаў, удзельнічаў ва ўсесаюзным сацыялістычным спаборніцтве. Асноўнай задачай калектыву лічыў выкананне задач, якія паставіў таварыш Сталін на выпуску акадэмікаў Краснай Арміі, шляхам разгортвання палітыка-выхаваўчай працы сярод студэнцтва і прафесарска-выкладчыцкага складу, падвышэння рэвалюцыйнай пільнасці, ачышчэння праграў студэнтаў і прафесарска-выкладчыцкага складу ад класава-чужых элементаў, забеспячэння засмечанай высокакваліфікаваных педагогаў, якія стаяць на ўзроўні задач выхавання маладога пакалення будаўнікоў камуністычнага грамадства. Канкрэтная «сацумова» была заключана з Віцебскім індустрыяльна-педагагічным інстытутам [2, с. 85-92].

З мэтай выканання паставленых партыяй і Сталіным задач праводзіліся адзіныя партдні, мітынгі пасля больш-менш значных паведамленняў па радыё ці газетных публікацый. Парткомы ў 1930 гады рэгулярна праводзілі чысткі і пошук ворагаў. Так, у 1933 г. падчас чысткі было выяўлена: «страта бальшавіцкай пільнасці з боку партарганізацыі да працягвання трацкісцкай кантрабанды... воражых нам тэорый у праграмах і выкладах, засмечанага выкладчыцкага складу, наўнасьць скажэнняў нацыялітыкі партыі, механічнае правядзенне беларусізацыі, забарона карыстацца рускай мовай у прыватным жыцці не было сапраўднай барацьбы з вялікадзяржаўным павінізмам...» [2, с. 95, 107-109].

У афіцыйных паперах інстытута за 1933 – 36 гг. інстытут насіў імя буйнога гісторыка-марксіста, савецкага дзяржаўнага, партыйнага і грамадскага дзеяча Міхаіла Мікалаевіча Пакроўскага. Вучоны выкрываў стэрэатыпы дарэвалюцыйнай навукі, канцэнтравалі ўвагу на негатыўных момантах рускай гісторыі, якія раней замоўчваліся. Так, ён па-бальшавіцку сатырычна паказваў расійскіх манархаў, палкаводцаў, дзяржаўных і царкоўных дзеячаў, як эгаістычных, жорсткіх, абмежаваных асоб. У канцы 1920-х гг. «гістарычная школа Пакроўскага» стала дамінаваць у савецкай навуцы. Але ў сярэдзіне 1930-х гг. у гістарычнай навуцы пачаўся пераход ад інтэрнацыяналістычнай парадыхмы да савецкай дзяржаўна-патрыятычнай канцэпцыі. Паступова «рэабілітавалася» ідэя моцнай дзяржавы. Пасмяротна ў адрас былога лідэра савецкай навукі былі сфармуляваны палітычныя і навуковыя абвінавачанні ў «антымарксізме», «ачарненні гісторыі Расіі» і «антыпатрыятызме». «Школа Пакроўскага» была абвешчана «базай шкоднікаў, шпіёнаў і тэарыстаў». Амаль усе вучні Пакроўскага адраліся ад сваіх поглядаў, аднак і гэта іх не ўратавала ад рэпрэсій.

Выключэнні з партыі, звальненні з працы і арышты гісторыкаў Магілёўскага педагагічнага інстытута прывялі да таго, што ў 1935 г. востра не хапала, а ў 1936 – 38 гг. практычна не засталася сваіх лектараў-гісторыкаў. З-за знішчэння «шкодніцкіх кніг ворагаў народа» востра не хапала гістарычнай літаратуры. Ва ўмовах усеагульнай палітычнай істэрыі і шпіёнаманіі пачынаючы з 1937 г. імя былога лідэра савецкай гістарычнай навукі знікае з фотаздымкаў выпускнікоў інстытута, а летам выкладчыкі інстытута пачалі асуджаць ідэі «школы Пакроўскага» ў публічных лекцыях. Не абышлі рэпрэсіі студэнтаў і выкладчыкаў іншых факультэтаў. Толькі ў 1936/37 навучальным годзе «з інстытута было вынята і асуджана на розныя тэрміны органамі НКВС шэсць чалавек, знята з працы за воражыя, контррэвалюцыйныя выступленні сем чалавек» [2, с. 129].

Адной з палітычных задач, якія ставілі перад педінстытутам партыйныя органы, было «культпээфства» над чыгуначным транспартам. Пад ім разумелі не толькі правядзенне мерапрыемстваў па «культабслугоўванню» рабочых чыгункі, у тым ліку лекцый не радзей трох разоў на месяц, але і арганізацыю культактыву з ліку работнікаў транспарту, падрыхтоўку «чыгчыкаў» газет і мастацкай літаратуры, дапамогу партгоргам у арганізацыі партыйнай і камсамольскай вучобы ў дэпо [2, с. 140-141].

Пакуль мяняліся назвы інстытута, жыццё не стаяла на месцы. Да пачатку саракавых гадоў на дзённым і завочным аддзяленнях навучалася больш за дзве тысячы студэнтаў, і працавала каля сямідзесяці выкладчыкаў. Побач з вучэбным корпусам быў пабудаваны прасторны інтэрнат, мелася вялікая бібліятэка, спартыўная зала і стралковы цір, добра абсталяваныя кабінеты і лабараторыі. У такіх абставінах у 1940 г. было вырашана ўрачыста адсвяткаваць дзесяцігоддзе адраджэння інстытута. Пры падрыхтоўцы да «юбілею» узнікла ідэя надаць установе імя героя сацыялістычнага будаўніцтва вядомага даследчыка Арктыкі надзвычай папулярнай у тых гадах асобы Івана Дзмітрыевіча Папаніна. Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР падтрымаў студэнтаў і супрацоўнікаў інстытута і 23 чэрвеня 1940 года прыняў указ аб прысваенні Магілёўскаму дзяржаўнаму педагагічнаму інстытуту імя таварыша І.Д. Папаніна.

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны эвакуіраваць калектыв і абсталяванне педагагічнага і настаўніцкага інстытутаў на Урал не ўдалося. На тры гады акупацыі Беларусі нацысцкімі захопнікамі заняты ў інстытуце прыпыніліся. Пасля вызвалення Магілёва інстытут аднавіў сваю дзейнасць у складзе гістарычнага, мовы і літаратуры, географічнага факультэтаў. Адраджэнне адбывалася ў вельмі складаных умовах. Інстытуцкія будынкі былі моцна пашкоджаны і патрабавалі рамонт. Бракавала абсталявання, падручнікаў, кадраў. З вялікімі цяжкасцямі навучальна-педагагічная дзейнасць інстытута набірала абароты. За першыя дзесяць пасляваенных гадоў Магілёўскі педагагічны інстытут падрыхтаваў 3,5 тыс настаўнікаў.

Ідэйна-палітычная работа ў пасляваенны час па ранейшаму была ў цэнтры ўвагі калектыву педінстытута. У адпаведнасці з распараджэннем Міністра вышэйшай адукацыі СССР у 1947 годзе было арганізавана вывучэнне біяграфіі Леніна і Сталіна студэнтамі ўсіх курсаў. Па рэкамендацыі інстытута Міністэрства асветы БССР выплачвала выдатнікам вучобы і актывістам імяныя стыпендыі імя І.В. Сталіна.

Палітычныя кампаніі гэтага часу таксама не абыходзілі сцены інстытута, бо, як вядома, працоўныя калектывы ў савецкай палітычнай сістэме выконвалі важныя палітычныя функцыі. Так, 9 верасня 1948 года на агульным сходзе партарганізацыі слухалі пытанне: «Пра вынікі сесіі АН БССР і задачы партарганізацыі па прапагандзе вучэння

Мічурына-Лысенка». Заслухаўшы даклад таварышша Пятровай і пасці выступіўшых, партсход з задавальненнем адзначыў, што «разгром рэакцыйнага вейсманісцка-марганісцка-мендэлеўскага накірунку ў біялагічнай навучы... адкрыў бліскучыя магчымасці для творчага развіцця ўсіх галін перадавой біялагічнай навукі», што «мічурынскі накірунак, творча ўзбагаціўшы тэорыю эвалюцыі, раскрыўшы законы развіцця жывой прыроды, сваімі метадамі накіраваных змен прыроды раслін і жывёл унёс выбітны ўнёсак у практыку сацыялістычнай сельскай гаспадаркі» [3, л. 54-58 аб.].

У жніўні 1950 г. ВНУ рэспублікі атрымалі загад Міністра асветы Беларускай ССР «Аб мерах па ліквідацыі недахопаў і памылак у выкладанні мовазнаўства ў педагагічных, настаўніцкіх інстытутах і педагагічных вучылішчах Беларускай ССР» [8, л. 35-36]. Для выпраўлення памылак ў Магілёўскім педагагічным інстытуце быў распрацаваны спецыяльны план правядзення 13 сакавіка 1951 года навуковай канферэнцыі прафесарска-выкладчыцкага складу, прысвечанай працы І. В. Сталіна па пытанням мовазнаўства [9, л. 1].

Адной з самых эмацыйных палітычных кампаній, у якіх даялося удзельнічаць калектыву інстытута, стала абмеркаванне рашэння Пленума ЦК КПСС «Аб злучэннях антыпартыйных і антыдзяржаўных дзеяннях Берыі». На агульным закрытым партыйным сходзе партарганізацыі ад 16 ліпеня 1953 г. выступіла сем з 28 камуністаў, якія далучыліся «да гнеўнага голасу нашага народа», асудзілі «контррэвалюцыйную дзейнасць Берыі», а некаторыя, нават, патрабавалі вышэйшай меры пакарання для «ворага народа Берыі, які спрабаваў падарваць сяброўства народаў і імкнуўся рэстаўраваць капіталізм». Сход «з гневам і абурэннем» клеймаваў «подлага агента і паслугача міжнароднага імперыялізму, які страціў аблічча камуніста і пераўтварыўся ў буржуазнага перадажэнца, што выношваў планы захопу кіраўніцтва партыяй і дзяржавай...». Сход заявіў «пра сваю поўную і безапаветную падтрымку палітыкі партыі і ўраду, як палітыка адзіна правільнай і строга прыняцковай, якая адказвае жыццёвым інтарэсам савецкай і сацыялістычнай дзяржавы», абавязаў «партбюро і кожнага камуніста асабіста ва ўсёй сваёй працы, на ўсіх яе ўчастках і ва ўсякім становішчы ўсяляк павялічваць рэвалюцыйную пільнасць памятаючы, што чым больш нашы поспехі на шляхах руху да камунізму, тым больш лютас міжнародная рэакцыя...» [4, л. 101-104].

Удзел у іншых кампаніях 1950-х гг. ужо не быў такім напружаным, але заставаўся па-ранейшаму абавязковым. Тэкст закрытага ліста ЦК КПСС «Пра вынікі чэрвеньскага Пленума ЦК КПСС 1957 года» абмеркавалі на закрытым партыйным сходзе 6 ліпеня 1957 г. Антыпартыйную групу Маленкова, Кагановіча, Молатава і Шапілава, які далучыўся да іх, асудзілі, у адрозненні ад Берыі, толькі за «фракцыйную барацьбу», кансерватызм і выступленне «супраць пераадолення наступстваў культуры асобы». Ніхто з 13 выступоўцаў ужо не патрабаваў вышэйшага пакарання [5, л. 17-20].

У падобным ключы прайшло ад 21 лістапада 1957 г. абмеркаванне закрытага ліста ЦК КПСС да партыйных арганізацый, прадпрыемстваў, калгасаў, устаноў, Савецкай Арміі і Флоту. «Культ Жукава» быў асуджаны, але асноўная ўвага была ўдзелена неабходна значна палепшыць пастаноўку ваеннага навучання ў інстытуце і працы з ваеннаабавязанымі [5, л. 36-42]. Практыка падобных абмеркаванняў існавала і ў наступныя дзесяцігоддзі. Так, 29 ліпеня 1960 г. члены партыі абмеркавалі закрыты ліст ЦК КПСС «Аб павышэнні рэвалюцыйнай пільнасці» і пастанавілі прасведзіць ў верасні падобны сход для студэнтаў і работнікаў усяго калектыву [6, л. 50]. Удзел у падобных кампаніях паказваў лаяльнасць калектыву і асобных яго членаў новай уладзе. Амаль усе выступленні мелі рытуальную фразу: «Я цалкам падтрымліваю рашэнні Пленума», або «далучаюся да рашэння...»

У пасляваенных дакументах 1940 – пачатку 1950-х гг. інстытут па-ранейшаму насіў імя Папаніна. І тым не менш, імя знакамітага палярніка на працягу 1950-х гадоў ў афіцыйнай перапісцы пазначаецца ўсё радзей, а ў афіцыйных дакументах інстытута 1954 – 1955 гг. ўжо адсутнічае. У ходзе кампаніі па развіццях «культу асобы» пачалася выдаленне з назваў гарадоў і прадпрыемстваў імёнаў тых прадстаўнікоў наменклатуры, якія прайтралі. Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 11 верасня 1957 г. ўзаконіў практыку перайменавання, што складалася ў той час. У ім прадугледжвалася перайменаваць вобласці, гарады, установы і арганізацыі, «якім прысвоены імёны **яшчэ жывых** (вылучана мной – А.А.) дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў». Так, хаця І.Д. Папанін не належаў да ліку сталінскіх папечнікаў, якія былі зняты са сваіх пасадаў, яго імя стала ахвярай унутрыпартыйнай барацьбы.

Тым часам інстытут працягваў развівацца, адкрываліся новыя факультэты і кафедры: у 1949 г. быў заснаваны фізіка-матэматычны факультэт, у 1958 г. адкрыўся яшчэ адзін факультэт – педагогікі і метадыкі пачатковага навучання. У 1959 г. было завершана будаўніцтва інтэрната са сталавой па вуліцы Ленінскай, а ў 1971 г. пабудаваны новы вучэбны корпус, сталавая і спартыўны комплекс, а пазней і новы інтэрнат па вуліцы Касманаўтаў.

Святкаванне шматлікіх юбілейных дат савецкай гісторыі з сярэдзіны 1960-х гг. кожны раз становілася своеасаблівай палітычнай кампаніяй, у якіх былі задзейнічаны працоўныя калектывы краіны Саветаў. Да кожнай партыйнай, савецкай, камсамольскай юбілейнай і проста круглай даты ў інстытуце распрацоўваліся шматлікія мерапрыемствы па прыстойнай сустрэчы свята. Важнай палітычнай кампаніяй стала абмеркаванне ў 1977 – 78 гг. калектывам інстытута праектаў Канстытуцыі СССР і Канстытуцыі БССР. [7, л. 81]. Лепшым выдатнікам вучобы і актывістам Міністэрства вышэйшай, сярэдняй адмысловай і прафесійнай адукацыі Беларускай ССР прызначала імяныя стыпендыі імя У.І. Леніна і Якуба Коласа.

У 1978 г. калектыў Магілёўскага педагагічнага інстытута рыхтаваўся адсвяткаваць 60-годдзе навучальнай установы. 8 верасня 1978 г. Савет Міністраў БССР прыняў пастанову «Аб увекавечанні памяці народнага паэта Беларусі А. А. Куляшова». Яна прадпісвала прысвоіць імя паэта Аркадзя Куляшова (1914 – 1978) Магілёўскаму дзяржаўнаму педагагічнаму інстытуту і Саматэвіцкай сярэдняй агульнаадукацыйнай школе Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці. Па сведчанні тагачаснага рэктара інстытута Я. П. Кудрашова рашэнне аб наданні навучальнай установе імя паэта было прынята «зверху», без абмеркавання ў працоўным калектыве. Нягледзячы на адсутнасць ініцыятывы «знізу», трэба прызнаць, што з пункту гледжання савецкай ідэалогіі і практыкі, падставы для надання новага імя педагагічнаму інстытуту былі амаль бездакорныя: Аркадзь Куляшоў – народны паэт БССР, беларус, ураджэнец Магілёўшчыны, савецкі патрыёт, які да таго ж пазбег рэпрэсій і меў практычна ідэальную біяграфію.

З гэтага часу развіццё інстытута паскорылася. У сярэдзіне 1980-х г. інстытут тройчы становіцца пераможцам Усесаюзнага спаборніцтва сярод педагагічных ВНУ. У 1980 г. ў інстытуце былі створаны факультэты дашкольнага выхавання (цяпер – педагогікі і псіхалогіі дзяцінства), пачатковай ваеннай падрыхтоўкі і фізічнага выхавання, у 1990 г. – біялагічны (цяпер – прыродазнаўства), у 1997 г. – факультэт давузаўскай падрыхтоўкі і прафарыентацыі. У снежні 1991 г., пасля шматгадовага перапынку, зноў была адкрыта аспірантура. Лагічным вынікам развіцця

навучальнай установы стала пераўтварэнне ў 1997 г. педагагічнага інстытута ў дзяржаўны ўніверсітэт. Пасля атрымання статусу ўніверсітэта навучальная ўстанова, якая на працягу доўгага часу была поліпедагагічнай, пачала падрыхтоўку спецыялістаў і для іншых галін народнай гаспадаркі. У жыцці інстытута адлюстравана эпоха перабудовы і галаснасці, атрымання незалежнасці і пабудовы ўласнай дзяржавы. Але заканадаўчая дэпалітызацыя навучальных устаноў і прадпрыемстваў рэзка зменшыла ў канцы стагоддзя палітычную састаўляючую ў вучэбным працэсе ВНУ.

Як бачна, за 100 гадоў дзейнасці навучальнай установы яе калектыву прыйшлося адказваць на складаныя выклікі і патрабаванні часу, давялося наладжваць вучэбны працэс пры апошніх расійскім і германскім імператарах, часовым расійскім урадзе і ўсіх кіраўніках савецкай дзяржавы, рыхтаваць кадры для незалежнай Беларусі. Кожная эпоха пакінула свой след у нашай гісторыі, якая нібыта ў лустэрку адлюстроўвае тую каласальную грамадска-палітычныя змены, якія перажыла беларускае грамадства ў XX стагоддзі.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Агееў, А.Р. Імёны і назвы Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова – лустэрка грамадска-палітычных працэсаў XX стагоддзя / А.Р. Агееў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2011. – № 5. – С. 11-17.
2. Гісторыя Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1913–1940 гг.): дакументы і матэрыялы / аўт.-склад. : А.Р. Агееў, К.М. Бандарэнка, В.П. Клімковіч; пад агульн. рэд. К.М. Бандарэнкі. – Магілёў : МДУ імя А.А. Куляшова, 2008. – 216 с.
3. Дзяржаўны архіў грамадскіх аб'яднанняў Магілёўскай вобласці. – Фонд 93. – Воп. 1. – Спр. 43.
4. Там жа. – Спр. 46.
5. Там жа. – Спр. 61.
6. Там жа. – Спр. 67.
7. Там жа. – Спр. 103.
8. Дзяржаўны архіў Магілёўскай вобласці. – Фонд 571. – Воп. 4. – Спр. 35.
9. Там жа. – Фонд 927. – Воп. 1. – Спр. 156.